

„Wychowanie w Rodzinie” t. XXII (1/2020)

Paulina FORMA*

Order Uśmiechu a świadomość praw dziecka w przestrzeni społecznej

The Order of the Smile and the awareness of children's rights in the social space

Abstrakt

Wprowadzenie. Janusz Korczak, który inspirował autora idei Orderu Uśmiechu, pisał: „nie ma dzieci – są ludzie, ale o innej skali pojęć, innym zasobie doświadczenia, innych popędach, innej grze uczuć. Pamiętaj, że my ich nie znamy”. Zapobieganie i przeciwdziałanie łamaniu praw dziecka stanowi jedno z wyzwań stojących przed współczesnymi pedagogami. Zjawisko to nadal ma miejsce, a nawet nasila się i wciąż ukazują się nowe jego aspekty. Wskazują na to wyniki badań, m.in. Brunona Hołysta (1991, 2000, 2011), Bronisława Urbana (2000), Janusza Surzykiewicza (2000, 2004), Grażyny Miłkowskiej-Olejniczak (1999), Marka Michalaka (2020), potwierdzające konieczność edukacji społeczeństwa w tym temacie, aby zwiększyć świadomość i wiedzę o prawach dziecka.

Cel. Tekst ma na celu promocję tematu praw dziecka. Zagadnienie to mieści się w zakresie problematyki społecznej. Artykuł ukazuje też potrzebę dialogu na temat idei Orderu Uśmiechu, osadzonej w ramach teoretycznej pedagogiki J. Korczaka.

Materiały i metody. W artykule dokonano przeglądu literatury uwzględniającej istotność pedagogiczną zagadnienia praw dziecka. W ramach pracy nad tekstem wykorzystano metodę analityczno-syntetyczną, która pozwoliła przedstawić kontekst funkcjonowania Orderu Uśmiechu w przestrzeni społecznej.

---

¹ e-mail: paulina.forma@ujk.edu.pl

Institut Pedagogiki, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Krakowska 11, 25-001 Kielce, Polska

Institute of Pedagogy, Faculty of Pedagogy and Psychology, Jan Kochanowski University in Kielce, Krakowska 11, 25-001 Kielce, Poland

ORCID: 0000-0001-5634-9250

Wyniki. Ważna współcześnie problematyka, biorąca pod uwagę szereg aspektów pedagogiczno-edukacyjnych i społecznych, może stanowić inspirację dla badaczy, zwłaszcza na gruncie pedagogiki społecznej, psychologii, socjologii, jak również innych dziedzin i dyscyplin naukowych.

Słowa kluczowe: Korczak, prawa dziecka, Order Uśmiechu, nagradzanie.

Abstract

Introduction. As the inspiring author of the Order of the Smile, Janusz Korczak, wrote, “there are no children – there are people, but with a different scale of concepts, a different amount of experience, different drives, and a different game of feeling. Remember we don’t know them”. Preventing and counteracting the violation of children’s rights is one of the challenges faced by modern educators. This phenomenon does not lose its relevance. On the contrary – it intensifies, constantly revealing new aspects of it. This is indicated by the results of research, including works by Bruno Hołyst (1991, 2000, 2011), Bronisław Urban (2000), Janusz Surzykiewicz (2000, 2004), Grażyna Miłkowska-Olejniczak (1999), and Marek Michalak (2020), confirming the need to educate the society in the field of children’s rights awareness.

Objective. The text aims to promote the topic of social issues and demonstrate the need for dialogue on the idea of the “Order of the Smile”, embedded in the theoretical pedagogy of Janusz Korczak.

Materials and methods. The article reviews the subject literature which takes into account the pedagogical importance of the issue of children’s rights. As part of the work on the text, the analytical-synthetic method was used, which allowed presentation of the context of the functioning of the “Order of the Smile” in the social space.

Results. Important contemporary issues, taking into account a number of pedagogical, educational, and social aspects, may be an inspiration for researchers, especially in the field of social pedagogy, psychology, sociology, as well as other fields and scientific disciplines.

Keywords: Korczak, children’s rights, the “Order of the Smile”, “rewarding”.

Wstęp

Problematyce dziecka oraz praw mu przysługujących poświęca się współcześnie wiele uwagi. Jest to szczególnie widoczne w literaturze naukowej powstającej na gruncie humanistyczno-poznawczym. Ma ona w Polsce żywe tradycje o światowym zasięgu, zapoczątkowane przez dzieła i dokonania Janusza Korczaka, które były i wciąż są kontynuowane przez takich uczonych, pedagogów i humanistów jak Jadwiga Bińczycka, Wiesław Theiss, Barbara Smolińska-Theiss, Józefa Brągiel, Bożena Matyjas, Katarzyna Segiet, Marek Michalak. Orientacja humanistyczno-poznawcza ukształtowała się na bazie protestu przeciw redukowaniu człowieka, zarówno w ujęciu behawioralnym jak i psychoanalitycznym. Traktuje dziecko jako osobę, która jest nie tylko przedmiotem wpływów zewnętrznych, lecz także doświadczającym podmiotem.

Prawa dziecka

Prawa dziecka należą do zagadnień dotyczących praw człowieka, jednak z uwagi na swoją specyfikę stanowią odrębny zespół problemów. Idea wyodrębnienia tych praw zrodziła się z potrzeby szczególnej ochrony najmłodszych. Dziecko zaczęto postrzegać jako samodzielny podmiot, a nie jako własność rodziców. Podstawą do takiego rozróżnienia jest młody wiek oraz niedojrzałość biologiczna, psychiczna i społeczna. Stan niedojrzałości dziecka wymaga ustanowienia reprezentanta jego interesów, organizowania działań, które zapobiegałyby różnym zagrożeniom życia i zdrowia w jego środowisku rodzinnym, szkolnym i w społeczeństwie. Powstaje niejako konieczność tworzenia jak najdoskonalszych warunków dla jego rozwoju.

Katalog przepisów, które wyznaczają pozycję prawną dziecka w danym państwie, określa się mianem praw dziecka. Odnoszą się one do populacji dzieci i niepełnoletniej młodzieży. Mają bardzo ścisły związek z prawami rodziców, obowiązkami dziecka, rodziców względem siebie i społeczeństwa oraz obciążeniami spoczywającymi na władzy państwowej. Ma ona obowiązek tworzenia najlepszych warunków, które będą służyły realizacji tych praw.

Należy podkreślić, że prawa jednostki to nie tylko uprawnienia, lecz także wolności. Uprawnienia dotyczą roszczeń osoby wysuwanych pod adresem innych ludzi. Z kolei prawa rozumiane jako wolności odnoszą się do własnych czynów podmiotu, które nie są zakazane ani nakazane przez prawo.

Deklaracja Praw Dziecka z 1924 roku (zwana *Deklaracją Genewską*) przedstawia obowiązki i prawa dorosłych wobec dzieci. Należy podkreślić, że Polska jako kraj zobowiązała się do podjęcia wszelkich działań ustawodawczych i administracyjnych dla realizacji tych postanowień. Państwo ma obowiązek dbać, aby wszystkie publiczne czy prywatne instytucje, które zajmują się dziećmi, kierowały się dobrem najmłodszych i jak najlepiej zabezpieczały ich interesy. Równocześnie trzeba brać pod uwagę, że rodzice i inne osoby mają określone obowiązki wobec dziecka. Zadaniem państwa jest czuwać, aby wywiązywali się oni należycie ze swoich powinności.

Znaczącą rolę w ochronie dziecka, jego praw i interesów odgrywają różnego rodzaju międzynarodowe organizacje (Czyż, 1992), przede wszystkim: Komisja Praw Człowieka, Podkomisja ds. Popierania i Ochrony Praw Człowieka, Rada Społeczno-Gospodarcza, Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO), Fundusz Narodów Zjednoczonych Pomocy Dzieciom (UNICEF), Komitet Praw Dziecka.

W Polsce jest to Komitet Ochrony Praw Dziecka (KOPD), utworzony w 1981 roku. Jego działalność ma charakter służby społecznej. Głównym celem Komitetu jest ochrona dziecka jako istoty nieświadomej praw jej przysługujących i niezdolnej do walki o ich przestrzeganie. Konkretna działalność KOPD realizowana jest za pośred-

nictwem Ośrodka Interwencyjno-Mediacyjnego przy warszawskim Zarządzie Krajowym, terenowych Komitetów Ochrony Praw Dziecka, Zarządu Krajowego i jego kolegium. Podmioty te podejmują akcje publiczne o charakterze pedagogicznym. Działalność KOPD w pewnej mierze dubluje pracę niektórych instytucji państwowych i organizacji społecznych, do których zaliczyć można rodzinne ośrodki diagnostyczno-konsultacyjne, poradnie rodzinne, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci. Można powiedzieć, że polskie prawo jest w zasadzie zgodne z postanowieniami *Konwencji o prawach dziecka*. W latach 80. KOPD oraz niezależne ugrupowania uczniowskie wystąpiły z inicjatywą powołania instytucji Rzecznika Praw Dziecka (RPD). Jest to konstytucyjny jednoosobowy organ władzy państwowej ustanowiony artykułem 72 ust. 4 *Konstytucji RP* z 1997 roku, po raz pierwszy powołany w 2000 roku. Rzecznik stoi na straży praw dziecka określonych w *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, *Konwencji o prawach dziecka* i innych przepisach prawa, z poszanowaniem odpowiedzialności, praw i obowiązków rodziców. Kieruje się dobrem dziecka oraz bierze pod uwagę, że naturalnym środowiskiem jego rozwoju jest rodzina.

Janusz Korczak jako promotor idei prawa dziecka

Skoro przywołuje się w niniejszym opracowaniu wątek praw dziecka i działań na ich rzecz, trudno nie wspomnieć o człowieku, który najwcześniej i najpełniej podniósł te kwestie, a mianowicie o J. Korczaku. Pedagog ten w swoich pracach przedstawiał dziecko jako jednostkę, która ma prawa. Krytycznie zauważył, że najbardziej podstawowe powinności socjalne, opiekuńcze, wychowawcze traktuje się nadal jako prawa dzieci, a są to przecież nie tyle prawa, ile raczej obowiązki dorosłych wobec nich. Postulował emancypację najmłodszych, oznaczającą, że wymagają one nie tylko szczególnej troski i opieki, ale stanowią „połowę ludzkości”, znaczącą siłę, integralną część społeczeństwa i z tego tytułu należy im się poważna część wszelkich wspólnych dóbr.

Ten wybitny działacz nie negował protektoratu w relacjach dorośli – dzieci, ale w każdym dziecku widział przede wszystkim pełnowartościowego człowieka, pełnoprawnego członka społeczeństwa – społeczności dziecięcej – któremu z tej racji przysługują różne uprawnienia (Kątna, 1993). Podejmował intensywne wysiłki, aby zmieniać rzeczywistość, choćby poprzez pracę w Domu Sierot, i mimo niesprzyjających okoliczności, które ograniczały możliwość racjonalnego działania, twierdził, że „nie można zostawić świata, jakim jest” (Gruszka, 1998).

Jak wskazuje kwerenda materiałów źródłowych, w przemyśleniach J. Korczaka (Korczak, 2012) można wyróżnić zagadnienia dotyczące ochrony dzieci przed różnego rodzaju zagrożeniami socjalnymi i zdrowotnymi, zapewnienia poczucia bez-

pieczeństwa w sytuacjach ekstremalnych, ułożenia wzajemnych relacji między dorosłymi a dziećmi oraz wyrównania startu życiowego i edukacyjnego. Wiąże się z tym stworzenie sieci placówek oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych funkcjonujących według nowych zasad, uwzględniających pełnoprawną pozycję dzieci w procesie nauczania i wychowania.

Zapobieganie i przeciwdziałanie łamaniu praw dziecka jest jednym z wyzwań stojących przed współczesnymi pedagogami. Konieczność edukacji społeczeństwa na ten temat potwierdziły badania m.in. Brunona Hołysta (1991, 2000, 2011), Bronisława Urbana (2000), Jerzego Surzykiewicza (2000, 2004), Grażyny Miłkowskiej-Olejniczak (1999), M. Michałaka (2020).

Order Uśmiechu jako hold składany Januszowi Korczakowi

Order Uśmiechu jest międzynarodowym wyróżnieniem nadawanym od 1986 roku osobom dorosłym przez najmłodszych za szczególne zasługi w propagowaniu praw dziecka. Na pomysł wręczania tego odznaczenia wpadła w 1968 roku redakcja „Kurieru Polskiego”. Inspiracją był wywiad z Wandą Chotomską z okazji 5-lecia dobranej *Jacek i Agatka*. Pisarka opowiedziała w nim o chłopcu ze szpitala rehabilitacyjnego w Konstancinie pod Warszawą, który chciał nadać medal lekarzowi, który się nim opiekował. Dziennikarze uznali, że dzieci mogą nagradzać Orderem Uśmiechu dobrą pracę dorosłych. Tytuł Kawalera Orderu Uśmiechu mogą nosić jedynie osoby, którym wręczono go zgodnie z ceremoniałem. Dekoracja odbywa się w szkołach, teatrach, domach kultury. Biorą w niej udział dzieci, często również te, które składały wniosek, zaś pasowania dokonuje jeden lub kilku członków Kapituły. Osoba dekorująca (Kancelarz lub członek Kapituły) ma po swojej prawej stronie Herolda, który trzyma włócznię z logo orderu. Po lewej zaś stoi dziecko z tacą, na której leżą order, legitymacja i róża. Ceremonię rozpoczyna Herold. Trzykrotnie uderza włócznią w podłogę i woła: „Słuchajcie! Słuchajcie! Słuchajcie!”. Wtedy przedstawiciel Kapituły pyta: „Czy przybył tu (nazwisko nagradzanego)?”. Laureat odpowiada: „Jestem”, po czym dzieci wprowadzają go na scenę i stawiają przed przedstawicielem Kapituły. Ten przypina order i wypowiada formułę: „W imieniu dzieci Międzynarodowa Kapituła Orderu Uśmiechu postanowiła nadać ci najśłoneczniejsze z odznaczeń”. Następnie uderza różą w lewe ramię laureata i mówi: „Pasuję cię, (imię i nazwisko laureata), na Kawalera Orderu Uśmiechu i żądam, abyś na przekór wiatrom i burzom był zawsze pogodny i radość dzieciom przynosił”. Nagradzany odpowiada: „Przyrzekam być pogodnym i dzieciom radość przynosić”. Wtedy Podczaszy wnosi puchar i oznajmia: „W pucharze kwaśna cytryna. Sprawdźmy, jak sobie poczyna Kawaler Orderu Uśmiechu”. Laureat powinien wypić sok i uśmiechnąć się (Wikipedia, 2021).

Orderem Uśmiechu dzieci nagrodziły już ponad 1000 najznamienitszych osób znanych i podziwianych w świecie, aktywnych na różnych polach: religijnym, kulturowym, politycznym, sportowym, pedagogicznym, medycznym i in. Autorska strategia badawcza M. Michalaka (2020), osadzona na teorii struktur poznawczych Fritza Schützego, pozwoliła poznać biografie wybranych Kawalerów Orderu Uśmiechu. Książka ukazuje bohaterów w różnych aspektach, ale nade wszystko jako ludzi tworzących wspólny świat, rozumiały i akceptujący, gdzie zdanie dziecka jest wręcz pożądane i oczekiwane, a małego człowieka traktuje się z poszanowaniem jego godności jako osoby i obywatela. Kwalifikacje Kawalerów Orderu opisane w tekście są szerokie. Obejmują sprawności medyczne, literackie, muzyczne, artystyczne, sportowe, organizacyjne, co wskazuje na wielość dziecięcych perspektyw. Kawalerami Orderu Uśmiechu zostali m.in.:

- dostojnicy religijni, arystokraci i politycy – papieże: Jan Paweł II i Franciszek, Dalajlama XIV, kardynałowie: Henryk Gulbinowicz, Franciszek Macharski, Ignacy Jeż, ks. bp Antoni Długosz, król Arabii Saudyjskiej Abdullah bin Abdulaziz Al Saud, królowa Szwecji Sylwia, księżniczka Anna, księżna Yorku Sarah Ferguson, Dagmar Havlová, księżna Maria Sapięha, Nelson Mandela, Kurt Waldheim, Moza bint Nasser, Farah Pahlawi, Jacek Wójcik;
- aktorzy i reżyserzy – Ewa Błaszczuk, Anna Dymna, Alina Janowska, Krystyna Feldman, Piotr Fronczewski, Ryszarda Hanin, Krzysztof Janczak, Zygmunt Kęstowicz, Irena Kwiatkowska, Władysław Nehrebecki, Steven Spielberg, Jerzy Stuhr, Peter Ustinov, Oprah Winfrey, Andrzej Maleszka;
- działacze społeczni i wybitni pedagodzy – prof. J. Bińczycka, Zbigniew Czarnuch, Hanna i Antoni Gucwińscy, Marek Kotański, Henryka Krzywonos, Dominika Kulczyk, Jacek Kuroń, Jolanta Kwaśniewska, prof. Maria Łopatkowa, M. Michalak, Waclaw Milke, Krystyna Mrugalska, ks. Arkadiusz Nowak, Janina Ochojska, prof. Julian Radziejewicz, hm. Danuta Rosner, Irena Sendlerowa, Halina Marszał-Sroczyńska, Matka Teresa z Kalkuty, Mariele Ventre, Jerzy Owsiak;
- dziennikarze – Lesław Skinder;
- lekarze – dr Wanda Błęńska, prof. Wiktor Dega, prof. Olech Szczepski, prof. Krystyna Dobosiewicz, prof. Hilary Koprowski, prof. Edward Malec, prof. Jacek Moll, prof. Zbigniew Religa, dr Helena Pyz, prof. Eugenia Zdebska, prof. Marian Zembala, prof. Alicja Chybicka, prof. Henryk Skarżyński;
- piosenkarze i muzycy – Eleni, Majka Jeżowska, Barbara Kolago, Paweł Kukiz, Wiesław Ochman, Ryszard Rynkowski, Irena Santor, Grażyna Światała, Jan Wojdak;
- sportowcy – Otylia Jędrzejczak, Marian Woronin, Jakub Błaszczukowski, Marcin Gortat;
- twórcy literatury i poezji dla dzieci i młodzieży – Alina i Czesław Centkiewicz, Henryk Chmielewski, Wanda Chotomska, Irena Conti Di Mauro, Arkady Fiedler,

- Dorota Gellner, Tove Jansson, Irena Jurgielewiczowa, Ludwik Jerzy Kern, Maria Kownacka, Joanna Kulmowa, Cezary Leżeński, Adam Słodowy, Astrid Lindgren, Małgorzata Musierowicz, Edmund Niziurski, Hanna Ożogowska, Joanna Papuzińska, Renata Piątkowska, Janina Porazińska, Janusz Przymanowski, J. K. Rowling, Ewa Szelburg-Zarembina, Alfred Szklarski, ks. Jan Twardowski, Barbara Wachowicz, Wojciech Żukrowski, Lech Konopiński;
- artyści plastycy – Janusz Grabiański, Adam Kilian, Zbigniew Lengren, Danuta Muszyńska-Zamorska, Andrzej Renes, Wanda Rodowicz, Zbigniew Rychlicki.

Najstarszą odznaczoną tym orderem osobą była 97-letnia (w 2007 roku) Irena Sandlerowa, natomiast najmłodszą – 19-letnia Malala Yousafzai, wyróżniona w 2016 roku (Wikipedia, 2021).

Idea i praktyka nagradzania dorosłych przez dzieci Orderem Uśmiechu stanowi rodzaj hołdu złożonego J. Korczakowi, wielkiemu polskiemu działaczowi, którego dokonania w dziedzinie praw dziecka stały się podstawą humanistycznych nurtów w pedagogice. Towarzysząca temu wyjątkowa aura wychowawcza wyraża się w pojęciu „dawania”, określonego przez prof. B. Smolińską-Theiss jako fenomen pedagogiczny (Michalak, 2020).

Order Uśmiechu jako fenomen społeczno-kulturowy

Szczególną inspiracją do zainteresowania się fenomenem Orderu Uśmiechu mogą być badania prowadzone przez M. Michalaka, pełniącego funkcję Przewodniczącego Międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka, Kanclerza Międzynarodowej Kapituły Orderu Uśmiechu, a w latach 2008–2018 Rzecznika Praw Dziecka. W swojej monografii M. Michalak (2020) koncentruje się na wyjątkowym w skali międzynarodowej fenomenie społeczno-kulturowym i pedagogicznym, jakim jest Order Uśmiechu. Przedstawia też kwestie relacji dziecko – dorosły, zagadnienia dotyczące świata społecznego, wychowania, dziecka, jego praw i obywatelstwa, pedagogiki dialogu itp.

Autor rozpatruje problemy w korczakowskiej ramie teoretycznej, w której główny akcent położono na dziecięcy świat społeczny: relacje oraz więzi pomiędzy dziećmi a dorosłymi, religijny archetyp dziecka, szczególną, biologiczną więź z matką, a także relację dziecko – dorosły (uczyć dziecko, uczyć się z dzieckiem, uczyć się od dziecka). Widać wyraźny związek tytułowej problematyki z pedagogiką społeczną, traktującą o środowiskowych uwarunkowaniach rozwoju człowieka. Treść książki wpływa na pogłębienie sposobu rozumienia relacji pomiędzy dzieckiem a dorosłym oraz racjonalność pedagogiczną, charakterystyczną dla J. Korcza-

ka. Podjęty naukowy dyskurs w tym zakresie wpisuje się w korczakowskie założenia praw dziecka oraz wskazuje na konieczność rewitalizacji spojrzenia i twórcze uznanie godności małego człowieka, jego obywatelskości i relacji z dorosłym. Ponadto M. Michalak odwołuje się do dotychczasowych ujęć w literaturze przedmiotu i do monitoringu postaw społecznych wobec przemocy w wychowaniu. Jednoznacznie wskazuje, że żadna z naukowych eksploracji nie potwierdziła pozytywnych skutków budowania relacji między dziećmi a dorosłymi opartych na przemocy i stosowaniu kar cielesnych (prace m.in. Susan Forward, Anny Piekarskiej, Alice Miller, Anny Lipowskiej-Teutsch, J. Brągiel, Ewy Jarosz, Krystyny Marzec-Holki). Historyczno-społeczny kontekst systematyzuje charakter tych związków (ujęcia Heleny Radlińskiej, Czesława Babickiego czy Lloyd deMause). Autor proponuje inny rodzaj relacji dziecko – dorosły, odczytywanej w perspektywie dialogu, przy czym ujęcie to sięga do filozofii Sokratesa i Platona, łączy się z ujęciem Emmanuela Levinasa, Martina Bubera, Józefa Tischnera, czy także czołowych przedstawicieli pedagogiki dialogu: Jana Bosko, J. Korczaka, Janusza Tarnowskiego, J. Bińczycykiej, M. Łopatkowej.

Po analizie dokumentacji zbieranej przez 50 lat przez członków Międzynarodowej Kapituły Orderu Uśmiechu (były to unikalne źródła, dokumenty, archiwalia i narracje) M. Michalak dokonał diagnozy wyjątkowej instytucji znaku pedagogicznego, jakim jest Order Uśmiechu. Ukazał jego społeczną legitymizację, przykład korczakowskiej idei dotyczącej odwróconych relacji dziecko – dorosły oraz uwiarygodnienie nowego modelu wychowania opartego na dziecięcym obywatelstwie i prawach dziecka do głosu w społeczeństwie. Autor przedstawił, jak idea Orderu Uśmiechu jest obecna w różnych formach wyrazu: w przestrzeni fizycznej, literaturze, sztuce. Pokazał także genezę powstania tego odznaczenia, społeczno-historyczne uwarunkowania tego procesu, okoliczności, które szczególnie decydowały o kierunku i dynamice jego rozwoju. Order Uśmiechu ma dwa wymiary. Po pierwsze jest to unikalna instytucja, która powstała z inicjatywy dzieci, zyskała międzynarodowy rezonans społeczny, zdobyła uznanie w Polsce i za granicą i ma także odzwierciedlenie w różnych dziełach. Po drugie jest to fenomen, zjawisko, proces, w którym uzewnętrznia się i rozwija specyficzna relacja między dzieckiem a dorosłym, co zmienia tradycyjną, nadrzędną, wychowawczą rolę dorosłego w stosunku do dziecka i ukazuje podmiotowość młodego pokolenia, a także stawia małego człowieka w roli eksperta, który zna się na własnym życiu. Analityczny dialog zapoczątkowany przez M. Michalaka, obejmujący kwestie ogólne, wyznaczające pedagogiczne pojęcia (m.in. style wychowania, pieczę nad dzieckiem, dialog, władzę rodzicielską), dookreśla, jaką rolę społeczno-kulturową ma Order Uśmiechu i jaki jest jego wpływ na funkcjonowanie świata dorosłych i dzieci.

Podsumowanie

Wskazany jest dialog na temat historyczno-pedagogicznej idei Orderu Uśmiechu, osadzonej w ramach teoretycznej pedagogiki J. Korczaka.

Bogactwo i wielowymiarowość procesu wychowania, wartości w relacjach do-rosli – dzieci oraz różnorakie konteksty dotyczące współczesnego podejścia pedagogicznego ukazane w biografiach Kawalerów Orderu Uśmiechu są istotne badawczo (Michalak, 2020). Za pomocą nietypowej narracji ukazano rozproszone i indywidualne przypadki. Ciekawa jest sama procedura, będąca metodologicznym wkładem w badania biograficzne i ukazująca ich rolę w badaniach pedagogicznych. Jest to interesująca metodyka, którą warto stosować. Trzeba szczególnie wziąć pod uwagę deficyty współczesnego świata w dziedzinie wychowania i opieki nad dziećmi, ogromne i wciąż rosnące potrzeby w tym zakresie, zwłaszcza w rejonach dotkniętych konfliktami. Eseistyczne wątki wyraźnie akcentują moment zwrotny, którym dla Kawalerów Orderu Uśmiechu było zetknięcie się z myślą J. Korczaka. Wychowawczy program działań na rzecz dzieci i osób potrzebujących wsparcia znajduje odzwierciedlenie we współczesnym pogłębionym podejściu oraz analizie człowieczeństwa (Archer, 2013).

Kategoria nagradzania, ważna dla pedagogiki, może być inspiracją do kolejnych analiz i badań, ponieważ zagadnienie dziękowania i wyróżniania ludzi występuje w każdej kulturze, a literatura pedagogiczna definiuje je jako uhonorowanie kogoś czymś za coś. Można zatem wnioskować, że przeprowadzona z tego punktu widzenia analiza dziecięcych wniosków, listów, zdjęć, laurek zgłaszanych do Międzynarodowej Kapituły Orderu Uśmiechu, ukazuje świat społeczny dziecka. Jak słusznie podkreśla Krystyna Ostrowska (2004), taki sposób przydzielania komuś czegoś ma nie tylko związek z obdarowywaniem, sprawianiem radości, lecz także jest to jedna z najbardziej rozpowszechnionych form nobilitacji indywidualnej, a czasem i zbiorowej. Order Uśmiechu jest obecnie najbardziej znaną instytucją oraz fenomenem społeczno-kulturowym w przestrzeni społecznej dzieci i dorosłych.

Bibliografia

- Archer, M.S. (2013). *Człowieczeństwo: problem sprawstwa*. Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.
- Czyż, E. (1992). *Dziecko i jego prawa*. Warszawa: Biblioteka Komitetu Ochrony Praw Dziecka MEN.
- Deklaracja Praw Dziecka Przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Ligi Narodów w 1924 roku (Deklaracja Genewska)*. Pobrane 30.10.2021 z: https://unicef.pl/content/download/197/file/Deklaracja_Genewska.pdf.
- Hołyst, B. (2011). *Wiktymologia*. Warszawa: LexisNexis.

- Kątna, M. (1993). Komitet Ochrony Praw Dziecka wczoraj, dzisiaj i jutro. W: J. Bińczycka (red.), *Prawa dziecka – deklaracje i rzeczywistość* (ss. 201-216). Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*. Pobrane 30.10.2021 z: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>.
- Korczak, J. (2012). *Prawo dziecka do szacunku*. Warszawa: Rzecznik Praw Dziecka.
- Kropiwnicki, J., Gruszka, J. (1998). *Prawa człowieka: Prawa dziecka*. Jelenia Góra: Wydawnictwo Nauczycielskie.
- Wikipedia, (2021). *Order Uśmiechu*. Pobrane z: https://pl.wikipedia.org/wiki/Order_U%C5%9Bmiechu#Nagrody.
- Michalak, M. (2020). *Order Uśmiechu – wspólny świat dzieci i dorosłych*. Warszawa: Międzynarodowa Kapituła Orderu Uśmiechu.
- Miłkowska-Olejniczak, G. (1999). Przejawy i uwarunkowania zachowań agresywnych uczniów w szkole, *Forum Oświatowe*, 1/2, 132-150.
- Ostrowska, K. (2004). Nagroda. W: *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku: Tom III*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Surzykiewicz, J. (2000). *Agresja i przemoc w szkole: Uwarunkowania socjoekologiczne*. Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej.
- Surzykiewicz, J. (2004). Profilaktyka czy odkrycie na nowo funkcji wychowawczej szkoły? Rozwiązania modelowe w oparciu o badania własne i literaturę niemiecką (ss. 149-195). W: K. Ostrowska, J. Tatarowicz (red.), *Zanim w szkole będzie źle: Profilaktyka zagrożeń*. Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej.
- Urban, B. (2000). *Zaburzenia w zachowaniu i przestępczość młodzieży*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.